Rajavartiolaitoksen esikunta
Yhteysupseeri eversti Urpo Riissanen

10.3.2025

VNS 9/2024 vp

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

Valtioneuvoston puolustusselonteko

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitokselta (RVL) kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston puolustusselonteosta (VNS 9/2024 vp). Rajavartiolaitoksen esikunta lausuu asiassa kunnioittaen seuraavaa:

Kokonaisturvallisuuden konsepti ja yhteiskunnan kriisinsietokyky
Kokonaisturvallisuuden konseptin periaatteiden mukaisesti toimijat keräävät, jakavat ja analysoivat turvallisuutta koskevaa tietoa sekä suunnittelevat, harjoittelevat ja operoivat yhdessä. Kokonaisturvallisuudessa puolustuskyvyn ylläpidon päämääränä on ehkäistä ennalta sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen. Tarvittaessa Suomeen kohdistuvat sotilaalliset uhkat torjutaan sotilaallisia voimakeinoja käyttäen yhdessä Nato-liittolaisten kanssa. Rajavartiolaitos on osa Suomen sisäistä ja ulkoista turvallisuutta. Rajavartiolaitos valvoo NATO:n ja EU:n pisintä rajaa Venäjän kanssa. Muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää korkeaa suorituskykyä ulkorajalla: tarkkaa ja ajantasaista tilannekuvaa, ajanmukaista lainsäädäntöä EU:ssa ja kansallisesti sekä riittäviä investointeja henkilöstöön, osaamiseen, kalustoon ja infrastruktuuriin. Vallitseva ja nähtävissä oleva turvallisuustilanne itärajalla ja merellä nostaa valmiuteen, varautumiseen, toimintakykykyyn ja tilannekuvaan liittyviä vaatimuksia kaikilla Rajavartiolaitoksen ydintehtäväalueilla. Rajavartiolaitoksen merkitys korostuu Ahvenanmaalla kaikissa turvallisuustilanteissa, missä tehtävät toteutetaan noudattaen aluetta koskevia kansainvälisiä sopimuksia.

Vaikka Rajavartiolaitos on ensi sijassa keskeinen sisäisen turvallisuuden toimija, se on samalla osa puolustusjärjestelmää ja puolustuskyvyn ylläpitoa. Rajavartiolaitos osallistuu Naton toimintaan Puolustusvoimien (PV) kanssa sovitulla tavalla sitä jatkuvasti kehittäen. Merkittävä osa Rajavartiolaitoksen budjetista luetaan liittoutumisen edellyttämiin BKT-osuuksiin. Rajavartiolaitokseen kohdistetut panostukset tukevat siten myös liittoutumisen vaatimuksia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Rajavartiolaitoksen suorituskykyjen kehittämisessä on huomioitu RVL:n rooli osana puolustusjärjestelmää. Rajavartiolaitoksen partiot maarajalla sekä alukset merellä ja ilma-alukset muodostavat rajaturvallisuustehtävien yhteydessä kustannustehokkaasti merkittävän osan tilannekuvasta sekä alueellisen koskemattomuuden valvonnasta normaali- ja poikkeusoloissa. Hallitusohjelman mukaisesti Rajavartiolaitoksen riittävät resurssit, kalusto ja teknologia varmistetaan. Rajavartijoiden määrä pyritään turvaamaan.

Rajavartiolaitoksen strategisilla hankkeilla nostetaan operatiivisia suorituskykyjä ja parannetaan toimitiloja. Rajavartiolaitoksen valmiuspaketin hankintojen myötä parannetaan Rajavartiolaitoksen kykyä toimia kaikissa olosuhteissa. Itärajan este, uudet valvontalentokoneet ja ulkovartiolaivat, maa- ja merirajan teknisen valvontajärjestelmän uudistaminen ja radiotekninen valvontajärjestelmä parantavat oleellisesti Rajavartiolaitoksen tilanteen seurannan ja vaikuttamisen suorituskykyjä. Ne tuottavat käyttöön otettaessa tarkempaa ja reaaliaikaisempaa tilannekuvaa sekä mahdollistavat paremmin resurssien kohdentamisen sinne, missä niitä kulloinkin tarvitaan. Kasarmihankkeiden toimeenpanon myötä saamme asevelvollisten koulutukseen toimivat, terveelliset ja kustannustehokkaat toimitilat. Rajavartiolaitos panostaa muuttuneesta turvallisuustilanteesta johtuen poikkeuksellisen paljon henkilöstönsä koulutukseen, jotta osaamisen taso varmistaa valmiuden erilaisten häiriötilanteiden hallintaan.

Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan johdosta Rajavartiolaitoksen suorituskykyä ja henkilöstövahvuutta on nostettu siihen osoitetulla rahoituksella. Rahoitus on ollut pääosin kertaluonteista. Aikaisempien sopeuttamistoimien, kustannustason nousun ja turvallisuustilanteen edellyttämien kehittyvien suorituskykyjen johdosta Rajavartiolaitoksen perusrahoitus ei riitä nykytasoisen toiminnan ylläpitämiseen. Edellä mainitut strategiset investoinnit ovat olleet välttämättömiä, eivätkä ne välttämättä ole turvallisuustilanteen edelleen heikentyessä riittäviä.

Voidaan arvioida, että nykyisessä turvallisuustilanteessa rajojen valvontaan, merellisen turvallisuuden ylläpitämiseen, alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen, sotilaalliseen maanpuolustukseen ja näitä kaikkia tukevaan Rajavartiolaitoksen tiedusteluun ja rikostorjuntaan ei voida kohdentaa vähennyksiä tai karsia tehtäviä. Päinvastoin, niin NATO-jäsenyyden kuin heikentyneen turvallisuustilanteen johdosta paine tehtävien lisääntymiselle on suuri. Rajatarkastusten osalta henkilöstöä on jo kohdennettu muihin tehtäviin tilanteen mukaisesti niin paljon kuin on mahdollista.

Turvallisuusviranomaisyhteistyön (ml. virka-apu) rajapinnat ja kehitystarpeet

Selonteossa todetulla tavalla viranomaisten välisen yhteistoiminnan määrä ja laatu ovat kasvaneet edellisen selonteon jälkeen. Erityisesti RVL:n ja PV:n välinen yhteistyö ja virka-apumenettelyt ovat kehittyneet laaja-alaiseen vaikuttamiseen varautumisessa ja vastaamisessa. Esimerkkeinä yhteistyö laajan laittoman maahantulon tapahtumissa ja niihin varautumisissa vuosien 2023-2024 aikana ja Itämeren kaapelivauriotapahtumat. Selonteon mukaan asevelvollisten käytettävyyttä vaativiin sotilaallisiin tehtäviin, rajaturvallisuustehtäviin ja virka-aputehtäviin eri turvallisuustilanteissa kehitetään edelleen. Tämä tavoite vastaa täysin myös RVL:n näkemystä. Natoon liittymisen myötä RVL on tehostanut yhteistyötä PV:n kanssa monin eri tavoin. RVL on asettanut kaksi pysyvää yhteysupseeria Pääesikuntaan ja yhden yhteysupseerin Naton pysyvään edustustoon Brysseliin. Lisäksi tarkoitus on asettaa yksi yhteysupseeri Yhdysvaltoihin Naton Joint Force Command Norfolkiin (JFCNF) vuoden 2026 aikana.

Selonteon mukaisesti laaja-alaiseen vaikuttamiseen varautuminen ja vastaaminen vaativat jatkossakin tiiviimpää viranomaisyhteistyötä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Tämä on myös Rajavartiolaitoksen oman toiminnan tavoite. Tarvittava vaste muodostuu turvallisuusviranomaisten yhteistyöstä, johon kukin viranomainen osallistuu tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa mukaisessa roolissa. Rajavartiolaitoksen näkökulmasta tässä painottuvat kansallisten kumppaneiden rinnalla kehittyvät kansainväliset kumppanuussuhteet ja operatiivinen yhteistyö sekä tiedonvaihto. RVL:lla on rooli kehittyvässä yhteistyössä, niin kansallisesti kuin kansainvälisesti, myös isäntämaatukeen liittyvässä RSOM-toiminnassa (Reception, Staging, Onward Movement) erityisesti länsirajalla ja Pohjanlahden alueella. Tämä edellyttää yhteistyön kehittämistä myös Ruotsin vastaavien viranomaisten kanssa tietojenvaihdossa (ml. tietojärjestelmät), tilannekuvassa ja operatiivisessa yhteistyössä. Rajavartiolaitos näkee lisäksi erityisen tärkeänä selontekoon kirjatun kyberturvallisuuden varmistamisen luomalla viranomaisten pysyvän yhteistyörakenteen, jossa ovat edustettuina kaikki toimivaltaiset kyberturvallisuusviranomaiset.

Sisäisen turvallisuuden osalta RVL:n keskeistä turvallisuusviranomaisyhteistyötä on PTR (Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos) -yhteistyö. Toimintaa ohjaa PTR-strategia (2025-2028), jonka mukaisesti kehitetään perinteisten rikostorjunnan ja valvonnan lisäksi toimintaympäristön analysointia ja varautumista. Tavoitteena on, että PTR-toimintaa ohjaava lainsäädäntö vastaa toiminnallisia tarpeita ja PTR-kumppanuus lisää tehokkuutta sekä taloudellisuutta.

Valmiuslain ja muun lainsäädännön tarkastelu

Rajavartiolaitosta koskevaa lainsäädäntöä kehitetään säännöllisesti turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti. Lainsäädännössä on viime vuosien aikana huomioitu erityisesti teknologian parempi hyödyntäminen rajaturvallisuuden ylläpitämisessä, Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet rikostorjunnassa sekä Rajavartiolaitoksen henkilöstöresurssien turvaaminen.

Sisäministeriössä on vireillä säädöshanke, jonka tavoitteena on kehittää edelleen Rajavartiolaitoksen varautumista tukevia toimivaltuuksia (SM037:00/2024). Rajavartiolaitos osallistuu aktiivisesti myös valmiuslain kokonaisuudistuksen valmisteluun, jossa huomioidaan Rajavartiolaitoksen toimivaltuustarpeet poikkeusoloissa. Siviili- ja sotilastiedustelulain vireillä olevilla päivityksillä voidaan kehittää Rajavartiolaitoksen roolia tiedusteluviranomaisten tukena ja varmistaa näin entistä tehokkaammin kansallisen turvallisuuden suojaaminen.